

породжує помилки в його діяльності, викликає професійну дезадаптацію та професійну деформацію особистості. Тому особливе значення набуває професійний добір, спеціальна та психологічна підготовка фахівців-професіоналів.

складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.06 /Ун-т внутр. справ. –Х., 2001. –16 с.

2. Миллер Д. Снайпер. -Мн.: ХАРВЕСТ, 2002. –384 с.

3. Крис Макнаб. Психологическая подготовка подразделений специального назначения. -М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. –384 с.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логачев М.Г. Психологічна підготовка особового

Надійшла до редколегії 03.09.2004

ЛОГАЧЕВ Н.Г. ОСНОВЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ И ТАКТИКИ ДЕЙСТВИЙ СНАЙПЕРОВ

Рассмотрены вопросы профессионального отбора и подготовки снайперов ОВД к действиям в экстремальных условиях.

LOGACHEV N.G. BASES OF PROFESSIONAL-PSYCHOLOGICAL PREPARATION AND TACTICS OF SNIPERS ACTIONS

Questions of professional selection and preparation of sniper law-enforcement organs for actions in extreme conditions are considered.

УДК 159.923.2:351.746

П.В. МАКАРЕНКО, канд. психол. наук

Національний університет внутрішніх справ

САМОІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ З ПРОФЕСІЄЮ ЯК ПАРАМЕТР ПРОФЕСІЙНОЇ “Я-КОНЦЕПЦІЯ” ПРАЦІВНИКА ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Наведені дані відносно професійної самоідентифікації курсантів Національного університету внутрішніх справ стосовно обраного фаху навчання; розкрито метод визначення професійної самоідентифікації та спрямованості особистості на багатопрофільну професійну діяльність в системі ОВС.

В умовах підвищення вимог до працівника міліції як до представника законності і правопорядку, резервом демократичного розвитку системи органів внутрішніх справ є адекватне формування професійної “Я-концепції” працівника ОВС відповідно до нових вимог суспільства в сфері правопорядку.

Професійна “Я-концепція” досліджувалася вітчизняними психологами у представників різних професій, однак в середовищі працівників органів внутрішніх справ ця проблема не розглядалася. Дослідження професійної “Я-концепції” цих працівників дозволяє поліпшити якість професійного відбору кандидатів на службу до органів внутрішніх справ і оптимізувати процес підготовки та навчання у відомчому навчальному закладі. При конструктивному процесі формування професійної “Я-концепції” майбутнього працівника ОВС можна звести до мінімуму час психічної адаптації курсанта до професійних умов і зменшити плінність кадрів в органах внутрішніх справ, що є актуальним в сучасних умовах роботи системи органів внутрішніх справ.

При розгляді питання про формування особистості людини як професіонала важливо знати, на які життєві

принципи вона спирається, які якості і властивості характеру вважає необхідними розвинути у себе для того, щоб стати фахівцем, що їй необхідно для психічної адаптації в професійному мікросоціальному середовищі та для успішного вирішення професійно важливих завдань. Все це включає до себе професійна “Я-концепція” майбутнього працівника ОВС.

Досягнення мети цілеспрямованого формування професійної “Я-концепції” вимагає визначення необхідних орієнтирів розвитку особистості в конкретних професійних умовах (наприклад, такі полюси розвитку особистості, як егоїзм - альтруїзм; підкорення - керівництво; відвертість - закритість). Особистість формується під впливом двох основних детермінант: психофізіологічної та соціальної. Іноді при розгляді поняття “особистість” допускається неточність, яка виявляється в тому, що основною причиною виникнення тих або інших властивостей особистості виступає тільки психофізіологічна схильність або тільки соціальні умови виховання особистості. Тому при розгляді професійної “Я-концепції” працівника ОВС необхідно враховувати його психофізіологічні особливості особистості і соціальні умови, в яких відбувається психіч-

на адаптація і взаємодія його з професійним середовищем. Очевидно, що психофізіологічні характеристики індивіда можуть бути як позитивними, так і негативними для існування й активної дії в мікросоціальному професійному середовищі. Те ж саме стосується і соціальних характеристик: середовище може бути як сприятливим, так і несприятливим для індивіда (в нашому випадку - це працівник органів внутрішніх справ). Таким чином, необхідно вирішувати проблему цілеспрямованого формування адекватної професійної "Я-концепції" індивіда в просторі двох незалежних характеристик психофізіологічної і соціальної.

Важливо враховувати, що для формування у індивіда адекватної професійної "Я-концепції" треба точно знати вимоги до людини як до носія даної професії (чим викликана ця професія в соціальному середовищі і які якості необхідно виховувати і розвивати у індивіда для того, щоб він міг виконувати вимоги професії). Основою професійно важливих якостей є спеціальні здібності, які - на відміну від загальних - забезпечують успішність діяльності в конкретних її видах. У професійній "Я-концепції" перетинаються вимоги суспільства і професії, які індивід потенційно може або не може виконувати, та уявлення індивіда про себе.

У нашому дослідженні ми поставили завдання виявити деякі параметри професійної "Я-концепції" у курсантів юридичного і соціально-психологічного факультетів Національного університету внутрішніх справ (у дослідженні брали участь п'ять груп загальною кількістю 94 чоловіки).

Зокрема, ми звернулися до параметрів актуальної са-

моідентифікації курсанта з обраною спеціальністю навчання і перспективної самоідентифікації (через 3-5 років). Ці параметри представляються нам важливими характеристиками професійної "Я-концепції". В основу дослідження було покладено такі гіпотези:

- самоідентифікація курсанта з обраною спеціальністю навчання позитивно впливає на формування уявлень про себе як професіонала;

- висока самоідентифікація позитивно впливає на успішність курсанта.

Для дослідження перелічених параметрів професійної "Я-концепції" ми звернулися до теорії особистісних конструктів, зокрема, до методики репертуарних решіток Дж. Келлі. Нами була розроблена модифікація оціночної решітки на основі методу діад (Райл і Ланхі) [1], який використовує для порівняння попарно два елементи, які (в нашому випадку) відображають основні спеціальності працівників органів внутрішніх справ (слідчий, оперуповноважений, психолог в системі ОВС, працівник ДАІ, дільничний інспектор). Суть методики, що використовується, полягає в тому, що той, хто випробувався, порівнював реальних представників даних спеціальностей на основі свого досвіду. Порівняння давало можливість виявити особистісні конструкти випробуваного в конкретній професійній сфері. За допомогою елементів "Я-сам" та "Я-сам через 3-5 років" виявлялася самоідентифікація з переліченими спеціальностями сьогодні і в перспективі (актуальна і перспективна самоідентифікація з обраною спеціальністю).

При проведенні аналізу результатів дослідження були отримані такі дані (див. табл.)

Таблиця - Самоідентифікація курсантів відповідно до обраної спеціальності

Спеціальність, кількість чоловік	"Я сьогодні як професіонал" (актуальна самоідентифікація), %		"Я через 3-5 р. як професіонал" (перспективна самоідентифікація), %	
	Висока	Низька	Висока	Низька
Юристи - 39 чоловік	8	92	53	47
Психологи - 55 чоловік	22	78	67	33

Нами були виявлені чотири різні типи співвідношень самоідентифікації: висока актуальна самоідентифікація (ВАС) - висока перспективна (ВПС); висока актуальна (ВАС) - низька перспективна (НПС); низька актуальна (НАС) - висока перспективна (ВПС); низька актуальна (НАС) - низька перспективна (НПС).

Як видно, у групі курсантів юридичного факультету переважає НАС у різних поєднаннях з перспективною самоідентифікацією (приблизно половина). На наш погляд, це свідчить про те, що у курсантів юридичного факультету, що досліджувались, розвинена перспективна спрямованість на майбутню професійну діяльність. Те ж саме можна сказати про групу курсантів соціально-психологічного факультету, що досліджувалась, але у них є вищою ВАС, що свідчить про стереотипне уявлення щодо даної професійної діяльності як доступної для всіх.

При аналізі даних груп випробуваних за успішністю було виявлено, що у курсантів з поєднанням НАС і ВПС переважає висока успішність. Таким чином, усвідомлення своєї невідповідності за багатьма професійними параметрами в даний момент часу і в поєднанні зі спрямованістю на високу відповідність професії в майбутньому, є додатковим стимулом у навчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности: Руководство по репертуарным личностным методикам /Общ. ред. Ю.М. Забродина, В.И. Похилько. -М.: Прогресс, 1987. -236 с.

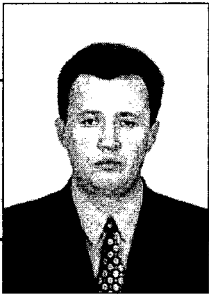
Надійшла до редколегії 24.06.2004

МАКАРЕНКО П.В. САМОИДЕНТИФИКАЦІЯ ЛИЧНОСТІ С ПРОФЕСІЄЙ КАК ПАРАМЕТР ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ "Я-КОНЦЕПЦІЇ" РАБОТНИКА ОРГАНОВ ВНУТРЕННІХ ДЕЛ

Приведены данные о профессиональной самоидентификации курсантов Национального университета внутренних дел относительно избранной специальности обучения; раскрыт метод определения профессиональной самоидентификации и направленности личности на широкопрофильную профессиональную деятельность в системе ОВД.

MAKARENKO P.V. SELF-IDENTIFICATION OF PERSON WITH PROFESSION AS PARAMETER OF PROFESSIONAL "I-CONCEPTION" OF SPECIALIST OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS

The data on professional self-identification of cadets of National university of internal affairs concerning the elected specialty of training are given; the method of definition of professional self-identification and an orientation of the person on wide-profile professional activity in law-enforcement organ system's is opened.

Є.А. ПАЛЬВАЛЬ

Національний університет внутрішніх справ

УДК 159.072.5:343.98

ПСИХОЛОГО-КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Розглянуті можливості визначення особливостей особи злочинця на основі аналізу обстановки місця події.

Кожний злочин приводить до змін матеріальної обстановки, відображається в свідомості людей. Зміни в обстановці місця події можуть бути виявлені, зафіксовані, досліджені та використані як докази. Зміни матеріального середовища сприймаються учасниками огляду, причому ефективність сприйняття, а значить, і слідчої дії у великій мірі залежить від професійних якостей, психологічних властивостей, стану емоційно-вольової сфери суб'єктів сприйняття.

Проте, зміст огляду не вичерпується тільки сприйняттям, не менш важливим є рішення розумових задач. Слідчий не просто сприймає обстановку місця події, а водночас задає та намагається відповісти на безліч питань: що відбулося; хто винуватець події; якими мотивами керувався правопорушник; де і які сліди повинні були залишитися; який причинний зв'язок між змінами в матеріальній обстановці; куди міг сховатися злочинець і які негайні заходи необхідно виконати для його розшуку та затримання; які технічні засоби слід застосувати для виявлення, фіксації слідів і речових доказів та інше. При цьому слідчий висуває версії і намагається в ході огляду перевірити їх. Зрозуміло, на первинному етапі розслідування велика кількість версій носять попередній, робочий характер, можуть в процесі огляду відхилятися чи замінити одна одну.

Огляд місця події є невідкладною слідчою дією, оскільки інформацію, що отримують під час огляду, в більшо-

сті випадків неможливо дістати в будь-якому іншому місці, добути шляхом проведення інших слідчих дій. Це, наприклад, інформація, що міститься в слідах ніг і рук злочинця, слідах застосування ним знарядь злочину. Крім того, безпосереднє сприйняття обстановки місця події дозволяє слідчому уявити картину події, дає необхідну емпіричну базу для висунення версій, проведення інших слідчих дій. Звичайно ж, ніякий аналіз документів, протоколів, схем або фотографій не зможе замінити безпосередньо сприйнятого.

От чому навіть при прийнятті до провадження нерозкритих злочинів минулих років, коли обстановка зазнала значні зміни, все ж таки доцільно побувати на місці події і ознайомитися з ним [1].

Розглянемо можливості визначення особливостей особи злочинця на основі аналізу обстановки місця події. Ще наприкінці XIX століття основоположник криміналістики Г. Гросс розробив "психологічну методику" розслідування злочинів. Її унікальність полягає, перш за все, в перенесенні акценту на особу, яка скоїла злочин. Подібний підхід забезпечує можливість створення "психологічного портрета" особистості злочинця, ґрунтуючись на аналізі способу, часу, місця скоєння злочину, дій з підготовки і приховування злочину, а також на вивченні поведінки злочинця після скоєння злочину. Усвідомлюючи неможливість створення універсальної методики розслідування злочинів, що базується на формулі "сліди злочину-особа